

Szószék – Űrasztala – Szertartások

DR. REZI ELEK

SZÓLNI ÉS TENNI¹

„Úgy beszéljétek, és úgy cselekedjétek, mint akiket a szabadság törvénye fog megítélni” (Jak 2,12)

Mindenekelőtt Istennek adunk hálát, hogy 440 év távlatából ma az 1568. évi tordai országgyűlési végzés vallásszabadságot biztosító határozatára és egyházunk megalapítására emlékezünk és emlékeztetünk.

Amikor *egyházunk megalapítását* említettem, távol áll tőlem vitába szállni a történészekkel, hogy mikor is történt az egyházunk megalapítása? Számomra nem az a fontos, hogy mikor történik a felekezetek „taxatív felsorolása”, sem az hogy mikorra fejeződik be az unitárius egyház intézményrendszerének a kialakulása, hanem az, hogy 1568-ban egy olyan *folyamat indult* el visszafordíthatatlannal, amely az unitárius vallás létjogosultságának és az unitárius egyház megalakulásának, intézménnyé fejlődésének a feltételeit biztosította. És természetesen az is figyelemre méltó, hogy ennek a folyamatnak részesei az erdélyi protestáns egyházak, a római katolikus egyház is, mert az 1568. évi tordai országgyűlési végzés biztosította a három protestáns vallás (evangélikus, református, unitárius), és a római katolikus vallás szabad gyakorlatát is, megteremtve a *recepta religio* rendszert.

Ezért ki szeretném hangsúlyozni, hogy az 1568. évi országgyűlés vallási végzése *közös történelmi örökség*, amelyre nemcsak az unitáriusok, hanem a protestánsok és római katolikusok is elismeréssel és tisztelettel emlékezhetnek. Ugyanis amíg Európa országaiban vallásháborúk, üldözések, vallásegyenlőségi küzdelmek folytak, és csak korlátozott vallásbékék születtek a békés együttélés megteremtéséért (lásd 1555. évi augsburgi, az 1648-as vesztfáliai béke), addig Erdélyben a vallásszabadság – a hit szabad megvallása, a megvallott hit szabad követése – törvény által garantálva lett.

¹ Elhangzott 2008. november 15-én a kolozsvár-belvárosi unitárius templomban, az Erdélyi Unitárius Egyház megalakulása 40. évfolyamán, 4. ünnepi istentiszteletén

Nem alaptalanul lelkesedett Jakab Elek unitárius egyháztörténész: „Mint a természet, égre nyúló kősziklái: oly magasan helyezi e törvény Erdélyt a nagy és művelt országok fölébe... A történetírónak joga van e tárgyról büszke önérzettel szólni, kötelessége az ősök szabadelvűségéről tisztelettel emlékezni.”

Pokoly József református egyháztörténész hangvétele is a büszkeségről árulkodik: „A felekezetek egyenjogúság kérdését még egyetlen állam sem oldotta meg olyan találekonyan és egészségesen, mint Erdély a XVI. században. Az egyetlen mód, amely mellett nem üres íge a tordai országgyűlés által kimondott elv, hogy ti, mindenki azt a hitet követheti, amelyet akar, régi vagy új szertartásokkal, csakhogy az új hit követői ne bántalmazzák a régi hit követőit.”

Kedves Testvéreim!

Az ünnepi érzések közepette találónak és időszerűnek vélem a Jakab levél írójának az üzenetét: „Úgy beszéljeteK és úgy cselekedjeteK, mint akiket a szabadság törvénye fog megítélni.”

A felolvasott bibliai vers olyan *szövegkörnyezetben* hangzott el, amely kétségtelenül figyelemre méltó, és amely teljesebbé teszi a mai ünneplésünk *értékudatát*. Ugyanis a múlttal való szembenézés a jelen valóságában arra buzdít, hogy a múlt kiismerhető, a jelen átélhető és a jövő remélhető.

A felolvasott verset megelőző szövegrészben arról van szó, hogy embertársainkkal való viszonyunkban *ne legyünk személyválogatók* (részhajlók, számítgatók, érdekhajhászok, önzők stb.), mert Isten sem személyválogató. Ha személyválogatók vagyunk, akkor bűnt követünk el, szembehelyezkedünk az evangélium parancsával: „Szeresd felebarátodat, mint magadat”! Isten felkínálta a szabadválasztás lehetőségét, hogy miként éljük meg kapcsolatainkat embertársainkkal, szóban és tettben, beszédben és cselekedetben. „Úgy beszéljeteK, és úgy cselekedjeteK” – hangzik a figyelmeztetés. De a felelősségről akár szóban, akár cselekedetben egy pillanatig sem szabad megfeledkeznünk, mert a szabadság törvénye fogja megítélni, minősíteni, értékelni életvitelünket.

Úgy gondolom, hogy amikor a *vallásszabadság megszületésének* társadalmi, politikai, gazdasági körülményeit, okait vagy éppen meghatározó személyeinek a kilétét szeretnénk tudni, nem feledkezheteK meg arról, hogy a törvény megszületése és kihirdetése *a felelős szabadság iránti elkötelezettségből fakadt*.

Az erdélyi vallásszabadság nagy érdeme, hogy a korabeli felekezetek, bár még nem különültek el egymástól! teljesen, *közösen ismerik fel a törvény szükségességét*, és nemcsak beszélnek, vélekednek róla, hanem cselekednek is. „Úgy beszéltek, de főleg cselekedtek” – a Jakab levél írójának gondolatával –, mint akik érezték, hogy a felkínált lehetőség elmulasztása, elutasítása, megtagadása maga után vonná a szabadság törvényével való szembehelyezkedést, és Isten ítéletét. A vallásszabadság lényege annak a vallási, vagy ha úgy tetszik teológiai

értéknek a felismerése és megvallása, hogy „Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözljön, és eljusson az igazság megismerésére.” (1 Tim 2,4).

Ez a meglátás vezet el annak a felismerésére, amit most különösen hangsúlyozni szeretnék, hogy a tordai vallásszabadság törvényének minden sajátos körülmény ellenére *teológiai töltete, alapindoka* volt és van.

Nézzünk először a „volt”, a múlt világába!

A vallásszabadság teológiai töltete, *alapindoka az unitárius reformáció sajátos üzenetével*, teológiai alapállásával összefüggésben állott, amelynek központi üzenete volt: az Istennel való kapcsolat korlátlan és feltétlen szabadságának megélése. Senki ettől a kapcsolattól el nem szakíthat, ellenben senki erre a kapcsolatra nem kényszeríthet.

Dávid Ferenc már 1567-ben nyíltan hirdette: „Bizonyára keresztényeknek kell lennünk, Isten igéivel kell meggyőztetnünk, nem kiáltásokkal, nevezgetésekkel, és gyalázatokkal”. Vallotta, hogy „a Szentírásban sehol sem olvastuk, hogy Isten igéjét tűzzel-vassal kell terjeszteni. Krisztus országának népe és az ő áldozata önkéntes, fegyverrel és fenyegetéssel az evangélium elfogadására nem kényszeríthető, önként engedelmeskedik. Nincs nagyobb esztelenség, sőt lehetlenség, mint külső erővel kényszeríteni a lelkiismeretet és a lelket, aki felett hatalommal csak teremtője bír.”

Ez csendül ki a törvényből is: „Az hit hallásból lészön, mely hallás Isten igéje által vagyon”.

Az „Isten igéjével való meggyőztetés” vagy „az Isten igéje általi hallás” arra irányította a kortársak figyelmét – szóban és cselekedetben –, hogy az evangélium szelleméről ne feledkezzenek meg, *a szeretet parancsát legalább a kölcsönös tisztelet határáig terjesszék ki* a mindennapi életben is. Ne az legyen a vallási irányzatok követői között a tét, hogy ki milyen prédikátort tart, ki milyen hitet követ, hanem az, hogy „az religióért senki se szidalmaztassék”, „az prédikátorok az evangéliumot prédikálják”, és a nép a lelkiismereti meggyőződése alapján („ha néki tetszik”) fogadja Isten ajándékát: a hitet, „mert ez hallásból lészön, mely hallás Istennek igéje által vagyon”.

Ezt a *kölcsönös tiszteletig terjedő szeretetparancsot* értették és élték meg Erdély különböző hitet valló egyházaink hívei, követői, amelyre ma mindnyájan büszkék lehetünk.

Az igaz, hogy Erdély viharos történelme során voltak olyan időszakok, amikor a kölcsönös tiszteletig terjedő szeretetparancsot – a vallásszabadságot – megsértették, háttérbe szorították, mellőzték a felekezetek is az egymás közti viszonyukban, vagy az állam és az egyházak közötti viszonyban is tapasztalták, de az eszmét már nem lehetett elhallgattatni sem szóval, sem erőszakkal, sem fegyverekkel.

A „volt”, a múlt világa után tekintünk a „van”, a jelen világára.

Tegyük fel a két kérdést: Hogyan viszonyulnak ma a keresztyény egyházaink a vallásszabadságból következő kölcsönös tisztelethez?

Hogyan viszonyul az állam, a hatalom a vallásszabadság következetes érvényesítéséhez?

Az első kérdésre az a válaszuk, hogy *a magyar történelmi egyházak* egymás közti viszonya a kölcsönös tiszteleten alapul még akkor is, ha néha felelőtlen egyéni, személyes megnyilatkozások, különvélemények beárnyékolják azt. A közös gondok, a közös ügyek megoldása egymásra figyelést és egymástól tanulást feltételez. De jó volna, ha szavak bőségével hirdetett ökumenizmus helyett inkább a tettek mezejére lépnénk, s ezáltal bizonyítanánk azt, hogy mi mindnyájan az egy Atyának vagyunk a gyermekei és közös tanítómesterünk a názareti Jézus.

A román ortodox testvéreinkkel éppen fordított a viszonyunk. A személyes kapcsolatok a kölcsönös tiszteleten alapulnak, de intézményi szinten bármennyire is törekszünk, nem akarnak tudni rólunk, s főleg megoldásra váró gondjainkról. De jó lenne, ha a kisebbségi egyházak gondjainak megoldásában, mint többségi egyház, segítséget nyújtana, s ezáltal tenne bizonyosságot arról, hogy az apostoli üzenetnek nemcsak megértője, hanem cselekvője is: „Senki se a maga hasznát nézze, hanem mindenki a másokét is. Az az indulat legyen bennetek, ami Krisztus Jézusban is megvolt” (Fil 2, 4).

A második kérdésre a választ nem lehet egyetlen mondatban megfogalmazni. Az ország Alkotmányának 29. szakasza intézkedik a vallásszabadság garantálásáról. Sőt az ország Parlamentje a közelmúltban (2006. december 13-án) elfogadta az új kultusztvényt, mai nevén „A vallásszabadságról és az egyházak jogállásáról szóló törvény”. Az alkotmányos és törvényes garanciák ellenére sajnos tapasztalunk diszkriminatív intézkedéseket az állam részéről. A deklarált vallásszabadság még nem jelent gyakorlati vallásszabadságot. A beszédet tett is kellene kövesse, mint ahogy azt Jézus (Mt 7, 21), de a Jakab levél írója is elvárta.

Ugyanis, az állam által alkotmányosan garantált vallásszabadság azt is kellene jelentse, hogy a vallások követői, az egyházak hívei *azonos jogokat és azonos segítséget* kapnak tanaik terjesztésére. Munkájuk végzésében egyiket *sem gátolják, vagy nem favorizálják* törvényekkel, rendeletekkel. Ez azt is jelenti, hogy államnak *egyenlő esélyt kellene adnia* minden egyháznak az élet minden területén, beleértve a gazdasági, pénzügyi területet is. Sajnos ennek az ellenkezőjét tapasztaljuk. A román ortodox egyház előnyöket élvez a többi egyházzal szemben. Csak egyetlen példával szeretném érzékeltetni: amíg nekünk 7–8, vagy még több év alatt sikerül felépítenünk egy templomot, addig az ortodox egyház 1 év vagy még kevesebb idő alatt építhet fel egy templomot, mert komoly anyagi előnyöket

Kedves Testvéreim!

Ma, amikor 440 év távlatából emlékezünk, és emlékeztetünk, rádöbbenünk arra, hogy még milyen sok a tennivaló.

Segítsen az Isten, hogy a kölcsönös tiszteletig terjedő szeretetparancsot – a vallásszabadságot – megéljük a mában, és úgy adjuk át drága örökségként a jövő nemzedékének, ahogy mi is örökségként kaptuk áldott emlékü elődeinktől. Ámen!

JÓZSA ISTVÁN LAJOS

DÁVID FERENCRE EMLÉKEZÜNK

„Legyetek a követőim, mint én is követője vagyok a Krisztusnak.” (1Kor 11,1)

„Ne feledkeztek meg vezetőitekről, akik az Isten igéjét hirdették nektek. Figyeljetek életük végére, és kövessétek hitüket. Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz. Különbéle idegen tanításoktól ne hagyjátok magatokat félrevezettetni. Mert az a jó, ha kegyelemmel erősödik meg a szív, nem pedig ételektől, mert azoknak semmi hasznát nem veszik azok, akik velük élnek.” (Zsid 13,7–9)

Ünneplő Gyülekezet, keresztény Testvéreim!

Emlékezni és az emlékek fényénél ünnepelni, magunkra találni gyűltünk egybe egyházalapító mártír püspökünk halálának 429. évfordulóján.

Emlékezni annyit jelent, mint felidézni a múltat, átemelni a jelenbe, félrelebbenteni a feledés fátylát a múlt egy bizonyos eseményéről, történéseiről. Ráirányítani a figyelmet egy korszak meghatározó eseményeire és személyiségeire. Átélni, újraélni az eseményeket, igazságokat; engedni, hogy szívünket, egész lényünket átjárja, átítassa annak a kornak az eszmeisége, vallásos fogékonysága, igazságkeresési vágya. Lelki szemünkkel látni ismét azokat, akik testi mivoltukban már nincsenek, mégis léteznek, és akiknek vallásunkat és anyaszentegyházunkat köszönhetjük.

„A múltat nem lehet tőlünk elvenni, de az csak akkor a miénk, ha ismerjük” – fogalmazta meg az irodalomtörténész Nemeskürty István, és én hozzátenném: ha értéke szerint megbecsüljük és méltó helyet adunk számára életünkben.